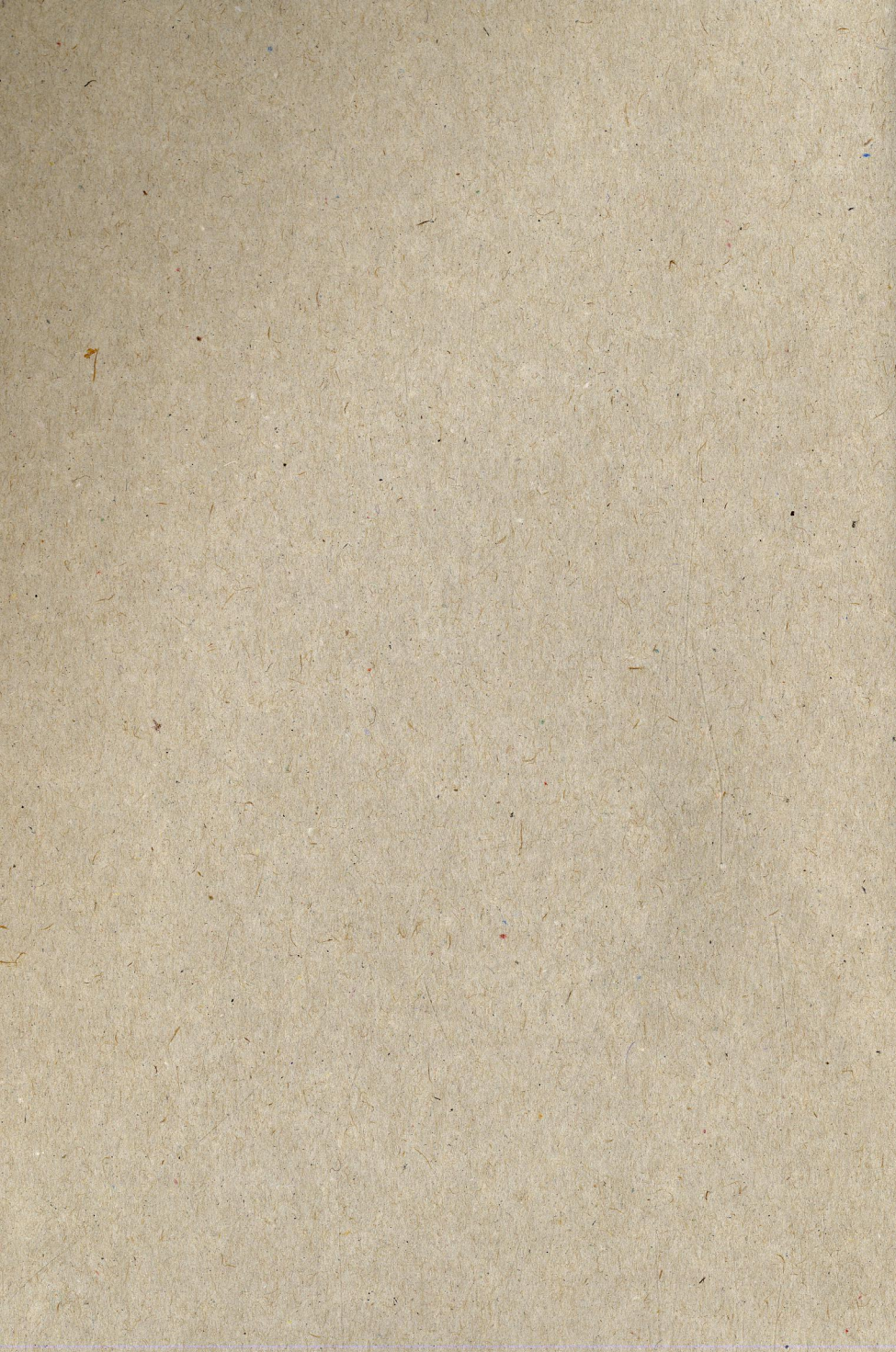
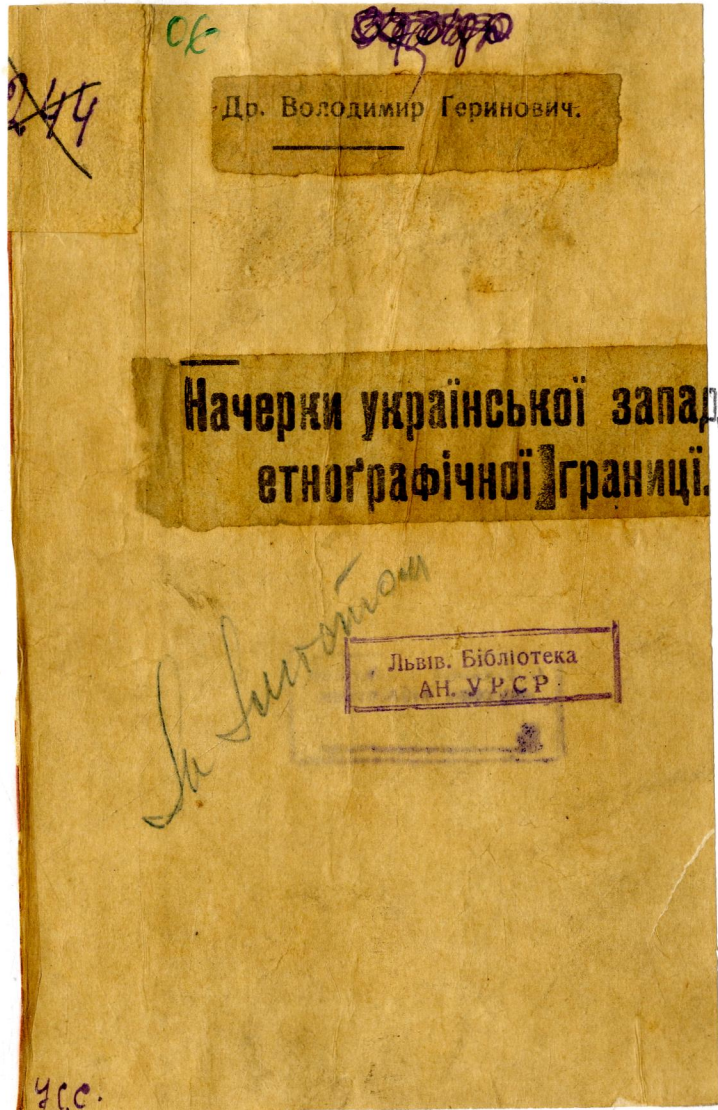

Геринovich, В.

Начерки...

10

Др. Володимир Геринович.

Начерки української західної
етнографічної границі.

Львів. Бібліотека
АН УРСР

ЛНБ ім.В.СТЕФАНИКА
НАН УКРАЇНИ

В. Г.

Начерки української западної етнографічної границі

З хвилиною повстання самостійної української республіки та приступлення її до мирових переговорів в Берестю, перестала бути западна українська етнографічна границя виключно академічним питанням. Причин його актуальности подавати хиба злишне.

Тому і справа ся набрала в короткім часі великого розголосу, не сходить майже із газетних сторін, стала ся осередком дебат, не лиш для безпосередно інтересованих сторін, але і для цілого культурного світа

Не диво. Отсе перший раз від початку сеї кривавої борби, говорить ся про границі.

А для інтересованих сторін се питанє важне тим більше, що від віків не було між ними політичних меж. Етнографічні межі мають бути політичними. Переміна за велика та за далекосягла в наслідках, щоби не викликати найживішого заінтересованя.

Цілию нашою подати вязанку начерків западних українських етнографічних границь

Подавати усі, було не можливе. Раз тому, що у нинішний час неможливо зібрати весь матеріал для тої справи, а по друге уважали ми за злишне подавати начерки „передруковані“, які вже тим самим засуджені є на пасивність супроти нашого питаня.

Одним із найстарших начерків етнографічних границь між українським та польським народом є начерк Шафарика, уміщений в збір-

нику славянської етнографії в році 1842-гim в Празі. Український нарід, згадуємо мимоходом, зве згаданий учений малоруським, а язык нарічем. Шафарикова українсько-польська етнографічна границя починає ся коло Дроги-чина над Бугом, іде на Лосичі, Межиріче, Радин, Щебрешин, звідкіля міняє свій напрям на полудневий захід і біжить на Ракін і Мамоти*) до давньої російсько-австрійської границі.***) Ще того самого року начертав згаданий учений другу етнографічну лінію, яка дещо ріжнить ся від першого начерку. Іменно не починає ся вона вже коло Дрогичина над Бугом, але дещо на схід від нього коло села Клімчиць***) таки над Бугом. Відси біжить вона до полудневого сходу близько Білої і тут описавши меандр звертає ся на захід до Межиріча. Відси звертає вона на полудне і переходить через місцевости: Радинь, Вогинь, далі біжить в тім самім напрямі до Вепра. По нім біжить етнографічна лінія до Красностава, де починає ся невеликий меандр через Туробин до Щебрешина, а відси іде вже простою лінією в напрямі полуднево західнім до Крешова*****) над Сяном.*****)

*) Село положене на самій границі австро-російській, на полудни від пов. місточка Янова.

**) P. I. Šafarik. Slovansky Narodopis. Praha. 1842. ст. 22.

***)) Село над Бугом на північ від Сернак.

*****) Крешів село над Сяном на давній австро-російській границі.

*****)) Slovansky Zemovid. Praha. 1842.

До української народності причислив Шафарик усіх уніатів, яких в той час мало бути в польському королівстві 216000.*) Із поважніших начерків етнографічних границь по Шафарику вибиває ся на перший план начерк підполковника російського генерального штабу Ріттixa,**) який видає дві карти, одну професійну, другу народописну. Карти ці, як також і праця згаданого ученого, заслуговують на підчеркнене з огляду на багатий матеріал, яким він послуговувався. Ось тому то його карти були довгий час основою для українсько-польських етнографічних відносин. Українська западна границя починає ся після нього над Бугом, втім місці, де до нього впадає ріка Нурець. Відси іде вона на полудневий захід (ліпше SSV.) більш менш до річки Сосонки при її устю до Лівця, біжить горі бігом сеї останньої, описує малий меандр около Сідлця і біжить на полудне від нього рівнобіжно до напрямку Лівця. Втім напрямі доходить вона майже до меж варшавського повіта та описавши вузький меандр, вертає на північ від Лукова до сходу, щоб полишивши се місто на заході описати знову серпенти у і рівнобіжниковим напрямом дійти до Желехова. (Далі буде)

*) Slovansky Narodopis. — Прага. 1842. стор. 26

**) А.О.Ріттіх. Карта народонаселення Люблинської Губернії по исповѣданіямъ в племенахъ. Спб. 1864. приложеніє къ матеріаламъ для етнографіи царства польскаго.

Ч.38.(833) Львів, второк дня 19 лютого 1918. Рік IV. Українське

слово: політична, економічно-суспільна й літературна часопись.

В. Г.

Начерки української западної етнографічної границі

(Далі).

Відси біжить ріттхівська етнографічна лінія до коліна Тисьмениці*) на полудне від Радина, далі на Красностав, коло Білгорая творить, закрут по Туробін, а від Білгорая описавши малий меандр в сторону Янова входить в російсько-австрійську територію.

Після Ріттхіа було в Люблинській і сідлецькій губернії 457000 Українців**) (с. є. 45,3 процент), а 403000 Поляків (40,0 процент) ***). Після віроісповідання було з Українців 236000 римо-католиків, 213000 греко-католиків, а ледви понад 6000 православних. Виводи Ріттхіа покривають ся з дослідами Семенова, якого статтю уміщено в Географічнім Словарі російської імперії. Те, що було зроблене на полі дослідів над етнографічною українсько-польською границею майже до початку нинішнього століття, те усе опирає ся на Ріттхіу. А начерків було досить.

Згадати-б тут праці Чубинського, ****)

*) Правобічна притока Вепра.

**) Число москалів задля їх зникаючої кількості опускаю.

***) Се було 1864 р.

****) Карта южно-русских нарѣчій и говоріві яко додаток до VII тому: Труды етнографическо-статистической экспедиции. 1872.

Щебальського, *) Величка, **), Фльоринського***) і інших.

Із тих виїмкове становиськозанимає праця Чубинського. Його „Труди” важні тим, що перепись опирає ся на мові. Се перша проба наукового трактування предмету, і тому сю епохальну працю мусимо належно під черкнути. Винимаємо дані для граничних з польським населенем українських західних областей. *****)

Губ. Люблинська: Повіт: Говорило по
укр.:

—, —	Білгорай	27573
—, —	Замостє	9317
—, —	Красностав	4129
—, —	Любартів	855
Губ. Сідлецька:	Радин	22021
—, —	Константинів	25841

В згаданій праці находимо також дані для повітів, які стоять нині поза етнографічною українсько-польською границею. *****) Витичині на тій основі етнографічні межі покривають ся майже з лінією Ріттіха. І тут і там виступають українські меандри в сторону западу, висунені силою чисел повітів Радинського і Соколівського.

*) Щебальський П. Карта Русскаго Забужка. Варшава 1882.

**) Др. Гр. Величко. Народописна карта українко-руського народу.

***) Фльоранський Д.Т. Славянськое плем'я. Київ 1907.

*****) Чубинський П.Т. Труди етногр. Статист. експед. т. VII. ст. 362 і 364-374, рік 1872

*****) Ось вона: В янівськiм повіті (Люб. губ.) говорило по українськи 1908, Соколівськiм (сiдл. губ.) 4331.

Начерк Величка, так популярний на галицькій Україні, опертий на карту Рітгіха. Оба вони майже тотожні. Згадатиб ще начерк Фльоринського,*) який тягне лінію етнографічну із Дрогобича на Венгрію, далі на Межириччя, Луцьк, Острів, Красностав, Щербинин, Радів, Білгород, Тарногород, до австрійської границі.

Важним моментом для етнографічних студій на територіях давньої російської держави є рік 1897. В тім році виходить семейний том „Первуй всеобщой переписи Росс. Имперіи 1897г.” На отсім матеріалі опирають ся майже усі праці, які вийшли по сім році. Про вартість його писано досить много. Що до нашої території не вказує згадана статистична праця великої стислості. На її слабій стороні звернув увагу В. Ко-ий в своїй праці: Національно-територіальні межі України і території інших областей Росії.**)

Мусимо звернути увагу на сей момент, що сей статистичний матеріал стоїть у великій розбіжності що до чисел з працею Чубинського, до якої науковій критиці віднесла ся з повним признанем. Ось кілька чисел, які ілюструють вартість першої переписі давньої російської держави. (Далі буде).

*) Як сам висловлює ся, тягне границею на лінії, де український народ виступає силою понад 50 проц. усього населення.

**) „Літературно-науковий Вістник” з 1907 р.

Ч.39.(834) Львів, середа дня 20 лютого 1918. Рік IV. Українське слово: політична, економічно-суспільна й літературна часопись.

В. Г.

Начерки української западної етнографічної границі

(Далі).

Після трудів Чубинського:
переписі:

Після урядової

Повіт: Число Укр.
Укр.

Повіт: Число

Білгорай 27573

Білгорай 20071

Замостє 9317

Замостє 9221

Янів 1908

Янів 1404

Радинь 22404

Радинь 3904

Соколів 4431

Соколів 301

Константинів

26541 Константинів

18733

Біла 32021

Біла 29202

А додати мусимо, що Труди Чубинського вийшли майже сорок літ перед російською переписсю. Не треба додавати, як осторожно мусить ся поступати з того рода статистичними даними, та чому від виходу сего матеріяла, на яким опираю „наукові” конклюдії, змінили ся напрями та положенє української западної етнографічної границі в працях наукових, так своїх, а переважно чужих. Аномалії російської статистики були причиною, що і по їх виході не призабуто лінії Ріттіха і Чубинського. Матеріал зібраний нами остав і остає до нині підставою як не до основної будови, то до поправок української етнографічної западної границі. В сей спосіб потворили ся sui

generis еклектичні начерки, яких спеціально-ж в часах наймовійших повстало много.

До начерків, які вийшли по оголошенню матеріалів російської статистики згадаємо начерки: Руслова,*) Івана Нечуя Левицького,**) В. Кото,***) Рудницького****) і других. Начерк Рудницького обійшов задля численних його праць о Україні Австро-Угорщину, Німечину, Туречину, Болгарію і нейтральні краї та став ся найпопулярнішим. Після нього переходить етнографічна українсько-польська границя через Тарного род, Білгорай, Щебрешин, Замостє, Красностав, Любартів, Радинь, Луків, Соколів, Дорогочин і Більськ.*****) Коли порівнаємо сю границю з границями попередних, побачимо, що вона з ними не накриваєсь, як з другої сторони не криє ся із лінією російської статистики. Матеріяли Ріттіха і Труди Чубинського витиснули своє п'ятно на сім начерку, а їх стійкість і метода стримали Рудницького, піти за „авторитетною” лінією російської статистики.

*) M. Russow. Genauere Daten über die Anzahl der Ruthenen in Russland. Ruthenische Revue, 1905.

**) I. Lewyckij. Die Anzahl der Ruthenen in Europa, Asien und Amerika. Ruthenische Revue, 1905.

***), „Літературно-науковий Вістник” з 1907 р.

****) Ст. Рудницький. Україна. Київ 1910.

St. Rudnyckij. Der westliche Kriegssehau platz 1915.

St. Rudnyckij. Ukraine. Land und Volk. Wien 1916.

Ст. Рудницький. Україна наш рідний край. Львів 1907.

*****) St. Rudnyckij. Ukraine. Land und Volk. Wien 1916, st. 134.

Бож і тоді її назви навіть етнографічною, коли мова тут не відіграє ролі. Вона подає межі церков, а не народів. На ній, а не на іншій опирали свої праці Чикачев,*) Каретников,**) опрацьовуючи матеріал до вилучення холмської губернії.

На жаль, крім праці Ріттixa і Трудів Чубинського, не маємо методичних праць для сеї території. Натомість аж рійно в літературі від брошурок та статей про православне та католицизм, про їхні границі та осциляції. Та годіж міняти зі собою нерідні поняття та приймати карту релігійну за етнографічну. І то для території, де в однім народі є уніяти і православні.

Беручи за основу матеріал, виданий через російське статистичне бюро, будемо старатися на його підставі начертати етнографічну границю між народом українським і польським, виходячи з неоспоримої основи, що православне всюди на трактованій нами території накриває ся з українством.***) А знову з другої сторони, стоячи також на неоспоримім становиську, що католицизм не накриває ся все, спеціальнож на граничній полосі, з польською етнографічною краскою, уважати будемо нашу лінію за неповну, невикінчену. (Далі буде).

*) Д. И. Чихачень. Къ Образованію холмской Губерніи. Сиб. 1912.

**) Каретниковъ С. М. Холмская губернія. Люблин 1913.

***) Зникаючо малий процент Москалів, елемент переважно

напливовий, поминаємо.

Ч.42.(837) Львів, субота дня 23 лютого 1918. Рік IV. Українське слово: політична, економічно-суспільна й літературна часопись.

Начерки української западної етнографічної границі

(Далі).

О такій, з наукового становиська виходячи, опираючи ся на згаданім висше матеріялі і бесіди бути не може. Чертати сю лінію будемо на западних границях тих громад у яких є після урядової статистики більшість Українців. Старалисьмо ся здеталізувати одиниці, якими оперуємо. Повіти при того рода праці за великі, ба, для стислості за великі і громади та дарма! Даних для поодиноких сіл на жаль не маю. Де прийдешь потягнути лінію через простір о іншим процентовім відношенню, там се зазначимо.*)

Перед тим подамо стан етнографічний громад на запад від Буга лежачих. Заказчиком для нас буде пропорція між одним а другим народом. Розрізняти будемо ось які вартости: Громада чисто українська чи польська, на половину українська і польська та з перевагою українського чи польського елементу.

Губернія сідлецька: в повіті соколівськім є дві громади з українською меншістю: Сабни і Ріпки. В константинівськім три чисто українські: Павлів, Рокитно і Богукали, сім де переважає людність українська: Головчиці, Заканале, Чухліби, Корниця, Гулів, Виту лин і Свори, одна, де живуть на пів Українці і Поляки: Ольшанка, дві де переважають Поляки: Хлібчин і Лисів, а одна чисто польська: Пшесмики.— В більськім повіті є одна чисто українська громада: Костомолоти, у всіх інших переважає українське населене з виїмкою громади Розсох, де переважають поляки.— В радинськім одна чисто українська громада: Яблунь, чотири де переважають Українці: Жерстин, Загайки, Желізна і Березовий Кут, дві де переважає польське населене: Лися Вілька і Милянів, а п'ять чисто польських: Біла, Конколевиця, Мисе, Сухо воля і Сімень.— В повіті влодавськім три найбільше на запад висунені громади мають переваги польського народу, у прочих переважає укр. елемент.

*) У давній російській державі числила вона нераз п'ять і шість сіл.

Губернія Люблинська: В холмським повіті в одинайцяти громадах переважають Українці: Циців, Ольховець, Букова, Павлів, Став, Свирже, Кривички, Турка, Жмудь, Раколупи і Войславичі, в двох переважають Поляки : Сідлище і Рейовець, а одна є чисто польська: Березини.— В повіті любартівським лиш одна громада має українське населенє: Людвин, а в ній три села з перевагою Українців: Дратів, Каниволя і Людвин.— В красноставським повіті є одна громада з українською більшістю: Чайки, чотири з перевагою Поляків: Лопенник, Рудка, Високе і Туробин, прочі польські. В грубешівським повіті є чотири чисто українські громади: Вербковичі, Міняни, Мирче і Довгобичів, дев'ять де переважають Українці: Білополе, Городло, Грубешів, Крилів, М'яке, Мячин, Молодятичі, Монятичі, Ярославець і одна громада, де переважають Поляки: Грабовець.— В білгорайським повіті є три громади, де переважають Українці: Бища, Княжпіль і Бабичі, в сімох громадах є меншість Українців: Гута Крешівська, Крешів, Горішній Потік, Сіль, Воля Рожинецька, Лукова і Майдан Соїотський, інші громади є польські.—В замостейським повіті є лиш одна громада з українською більшістю: Скербешів, чотири чисто польські: Терешпіль, Фрампіль, Горай і Радечниця, а в прочих переважає польський елемент.— В Томашівським повіті є одна громада чисто українська: Потурин, дев'ять, де переважають Українці: Томашів, Тарноватка, Рахани, Тишовці, Кишличі, Комарів, Ярчів, Черкаси і Телятин, в одній громаді є напів Українців і Поляків: Майдан Горішній, а більшість Поляків стрічаємо в одній громаді: Кринині.— В янівським повіті українську меншість стрічаємо в одній громаді Хршанів, де є одно чисто укр. село Отроч. *)

В отсей список,— як сказано висше,— входять Українці на основі критерії релігійної (православ'я). Не числені тут Українці уніяти, яких по словам Францева належалоби ще тут втягнути.***) Тоді доперва мали би ми вірний образ етнографічних відносин на запад від Буга. (Далі буде)

В. Г.
*) Карты русскаго і православнаго населенія Холмской Руси съ статистическими таблицами. В. А. Францевъ,— Варшава, 1909, ст. XIV.

**) Тамже, ст. XII.

Ч.49.(844) Львів, неділя дня 3 марта 1918. Рік IV. Українське слово: політична, економічно-суспільна й літературна часопис

Начерки української западної етнографічної границі

(Далі).

А що те мало би немалий вплив на тон красок етнографічних, хай говорять числа, які наводимо із цитованого жерела. До указу з дня 17-го цвітня 1905 на горі згаданих областях 449571 православних, а на початку 1908 року лише 280292. Перейшло отже на католицизм 169279 людей. Без сумніву много з них говорить ще по українськи, а се число надалоб етнографічній карті зовсім інший вигляд. Ми не будемо узгляднювати сих 169 тисяч, які по толеранційнім маніфестії змінили віру, опремо ся лише на православних, щоби через комбінації не зводити більше або менше правдоподібних гіпотез.

Ось наша запанна українська границя: Зачинає ся вона там, де ріка Танва перетинає австро-угорську границю коло села Сіракова. Іде вона горі рікою аж там, де до неї впадає річка Сопоть коло місцевости Осух. Тут переходить на неї і тягне ся нею аж до місцевости Новини. (Від австро-угорської границі аж до устя Білої Лади відтинає наша лінія частину території з перевагою польського елементу, а саме дві громади Крешів і Потік. До польського боку відходить від тої лінії дві громади: Гута Крешівська і Сіль, також з перевагою польського населення. Від устя Білої Лади аж до Піскляк над Канвою переходить наша лінія через територію о перевазі українського населення і відтинає від неї одну третину. Від села Піскляк аж до Новин біжить лінія по області з перевагою українського населення. На північ від неї остає із неї пояс здається більш польський, чим

полуднева його сторона, яка притикає до області з перевагою українського населення на території так давно російській, як і до такої самої частини Галичини.

Від сеї місцевости іде вона майже просто на північ через Замостє до села Забито ва над річкою Волицею, притокою Вепра. (Загально беручи переходить і сей кусень етнографічної лінії через область з перевагою польською. По стороні українській остає із цілої області одна третина і то менше людної території. У ній громади на схід від нашої лінії лежач сильніші українством, чим западні, а з трьох громад [Суховоля, Краснобрід і Майдан Сопітський] западна сторона переважна польська остає по стороні польській, підчас коли східна більш українська, притикаюча до більш українського томашівського і грубешівського віту, зостає на українським боці. По польській стороні лишає ся одна громада Хшанів, де переважають поляки)

Коло Забитова входить вона далі на западну границю громади Чайки, іде на Рудку до місця, де границя красноставського повіту стикає ся в Вепром. (Від Забитова аж по Рудку майже іде границя западним громади Чайки, в якій перевагу має український елемент. Від Рудки по Вепр на північ від Стенжиці переходить етнографічна лінія через громаду Рудки, переважаючи сильнішу в український частину по українській, а польський по польській стороні. Надто в польській стороні лишає ся громада Лопенник руський з перевагою польського населення. На схід від згаданої лінії лишають ся ще дві громади: Грабовець і Рейовець. Одна лежить в грубешівським повіті, друга в холмським. В обох переважає польський елемент, а то завдяки числу польського населення в обох його сточках).

Відси іде вона Вепром до Дорогуч, далі лінією люблинсько-холмської землі до Завадова, на Богданку до жерел річки Тисьмениця (Від Дорогуч до Завадова переходить наша лінія через область одної громади люблинського повіту з

польською перевагою. Частина, яка остає на схід від лінії є переважно українська; у ній переважна часть сего проценту Українців в люблинськiм повіті (0,4 проц. після „Völkerverteilung in Westrussland”, Hamburg 1917]. Від Завадова до Богданки іде наша лінія западною границею території під зглядом етнографічним з перевагою українського елементу. Лінія від Богданки до жерел річки і Тисьмениці переходить вправді через область з перевагою польською, але відтинає від неї сю частинку любартівського повіту, яка є чисто українська. Лежать тут українські села-громади Людвин: Дратів, Каниволя і Людвин. В тім власне куті тюбартівського повіту сидить частина українського проценту сего повіту [1,9 проц. „Völkerverteilung”]). (Далі буде).

Ч.50.(845) Львів, второк дня 5 марта 1918. Рік IV. Українське слово: політична, економічно-суспільна й літературна часопис

Начерки української западної етнографічної границі

(Далі).

Тисменицею біжить границя до півночипобіч села Тисмениці, де опускає річку Тисменицю і іде в північнім напрямі до парківського двірця, а відси здовж залізничної лінії аж до місця, де вона перетинає ся з річкою Пивонею. (Від джерел Тисмениці почавши аж до села Тисмениці перебігає наша лінія западною стороною повітів з перевагою українського населення. На захід від тої границі знаходять ся села з перевагою польського елемента. Коло села Тисмениці входить наша лінія на територію з польською більшістю. Вона переходить через неї в той спосіб, що полишає по українській стороні українську частину тих громад, підчас коли більша частина остає на стороні польській).

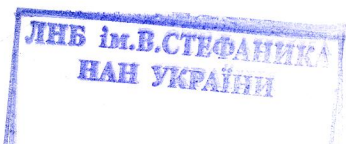
Іде нею доли її бігу аж до Вогиня. (Між перехрестем річки Півонії з залізничною лінією, а Вогином іде наша границя по території з перевагою українського елемента, який накриває ся майже до лінії згаданої річки. На полудневий захід від Півонії простягає ся вузький пояс землі з польською перевагою).

Відси залізничною лінією до місця, де є лісничівка коло Мисьої Вільки, а відси на мочариська на схід від Седлянова і Турова — (отсю частину около трьох кілометрів переходить етнографічна лінія на загаль беручи по області з польською більшістю. Але зважимо се, що наша лінія половить її, то вийде, що в той спосіб лишає українській стороні територію з українською більшістю, підчас коли західна частина буде

етнографічно чистійше польською;) — і до півночі до села Дідухів над річкою Кшною — (лінія мочариськ від залізничної лінії Вогинь — Луків до річки Кшан коло села Дідухів переходить через область на пів українську і польську. Більш як одна третина сего невеличкого обшару остає на запад від нашої лінії;) — і нею до перехрестя з залізничною лінією Межиріччє — Луків. (Отся частина біжить по западній лінії території з перевагою українства).— Відси до села Жабці, Кривицю до Гадикова над Точною і нею до села Пенків, там, де Точна перетинає ся з залізничною лінією Сарнаки — Сідлець, — (До Жабців іде границя областю з українською більшістю, а відси до Гадикова через територію етнографічно на пів українську і на пів польську. Є се простір двох громад, із яких одна третина остає по польській стороні. Через таке потягненє лінії розділюємо область на часть з польською і українською перевагою); — а відси залізничною лінією до Буга — (Границя залізничної лінії переходить через область з польською перевагою. Є се простір двох громад. Наша лінія біжить рівнобіжно майже до лінії з українською етнографічною перевагою і недалеко від неї відбігає. Через ось таке поведєнс лінії менш чим третина переходить на українську сторону, частина без сумніву о етнографічній перевазі укр. елементу.

На запад від сеї границі бачимо дві ізольовані громади: Сабни і Ріпки, які не в'яжуться на основі матеріялу, яким орудуємо з имен українського населєня. У них переважає польський елемент).

Правда, біжить вона не раз і областю, де є сильніший процент польського населєня, але вже не її западною межою. Вона відмежовує до сходу лиш ті части громад, які є переважно українські, се є ті, які притікають до пня українського народу. На жаль не маємо матеріялу із поодиноких сіл, але якби він був, ми певні, що наша границя, обминала би лиш чисто або переважно українські.

Здеталізованого матеріалу до областей на північ від Буга лежачих, не маємо і тому прецизовувати ходу етнографічної лінії не будемо. Приймаємо лінію Рудницького: *) Більськ до ріки Нарви, горі нею до жерела її, а відси на Ясьолду. (Кінець буде.)

*) Rudnyskyj. Stephan. Ukraine. Land und Volk. Wien 1916, ст. 134.

Ч.51.(846) Львів, середа дня 6 марта 1918. Рік IV. Українське слово: політична, економічно-суспільна й літературна часопис

Начерки української западної етнографічної границі

(Кінець).

Отсе начерк етнографічної лінії на основі православної статистики. Стійкість її до сходу певна. Можуть прийти ще певні відношення до западу, а ті викликав би процент уніатів Українців,— яких ми тут не узглядли.

Вправді можна би на підставі „Трудів” Чубинського надати нашій лінії етнографічного характеру.

Ось так справлений границі не можна би було відмовити науковій стійкості. Однак абсолютної вартості вона не мала би. Вона була би відтворенем українсько-польських меж не із нині, але з учера, з часів, коли склалися „Труди” Чубинського. А від того часу не одно могло змінити ся. Не улягає сумнівови, що значний процент давнього українства позістав до нині на запад від нашої лінії, але з другого боку рух польської етнографічної границі за останного пів століття поробив без сумніву поступи до сходу.

Остає нам згадати ще про один начерк, а саме той, який найшов згоду осередних держав в пам'ятнім дни 9-го лютого сего року Він починає ся на австрійській границі, іде на Тарного род, Щебришин, Красно став, Пугачів, Радин, Межиріче, Сарнаки, Мельник, Високо-Литовськ, Кам'янець-Литовський до Вигоківського Озера. Отся лінія не спрецизована, се головний контур без деталів. Тому входить в критику її не можемо. Раз тому, а по друге, що як ми се в горі зазначили, не маємо повного етнографічного матеріялу.

Натомість зазначити мусимо, що на північ від Буга переходить Берестейська лінія далеко перед межами української етнографічної території. Вона не узгоджує нашого етнографічного проценту в більському повіті зовсім, *) а з берестейського повіту**) відриває ще одну його третину.

Коли порівнаємо положення берестейської лінії із горі наведеними начерками, то побачимо, що вона найбільш схожа із нашою, начертаною на основі віроповідного матеріялу. Вправді і між ними заходять певні ріжниці, але вони дуже незначні.

На нашій лінії слідні плиткі меандри до сходу в білгорайським, замостейським, красноставським і радимським повіті, а до западу в константинівським.

*) В більському повіті було 39,1 процент Українців, 34,9 Поляків. (Völkerverteilung in Westrussland. Hamburg 1917).

**) В. Ко—цій. Літер.-науковий Вісник, 1907. В повіті Берестейській було 81 процента укр. населення.

На загал беручи, одна лінія від другої не відбігає далеко. Подібні взаємини заходять між Берестейською лінією а лінією Холмського проекту єпископа Євлогія, Чихачева і Каретникові. Із польської літератури згадаємо начерк одного з найдавніших польських географів, проф. Ромера. Його начерк не стоїть в ніякій майже колізії з лінією берестейського договору. А лінія згаданого висше ученого певно оперта на поважних наукових основах. Із польської літератури згаданий начерк опертий на релігійнім матеріалі, бранім з урядової російської статистики, а доповнюваний приватними даними, зібраними через польське духовенство сідлецької і давньої люблинської гу-берні. Начертана на основі такого матеріялу границя етнографічною не буде, але і вона не висказує значнійших відношень з берестейською границею

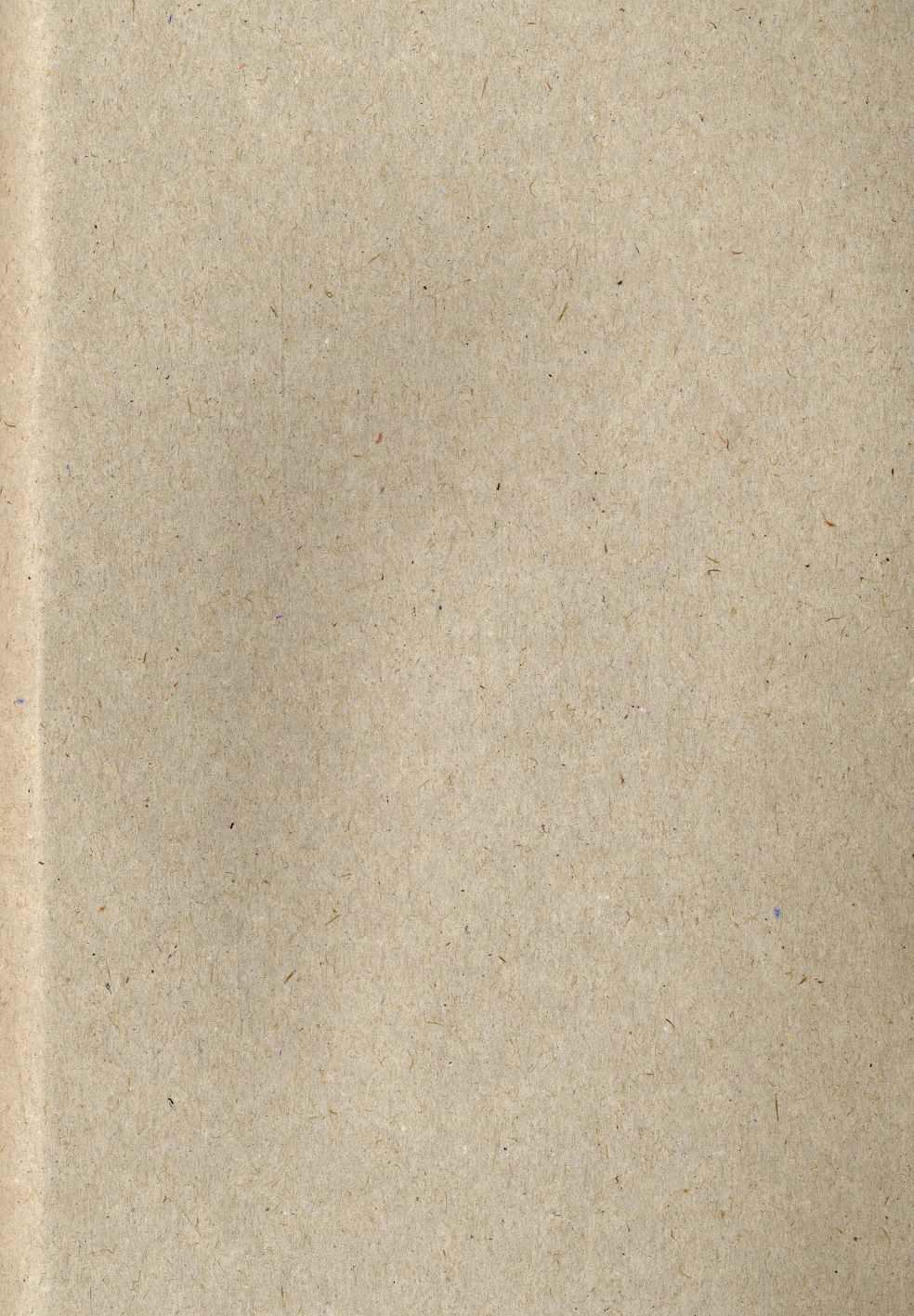
Натомість коли кинемо на карту начерки Шафарика, Ріттїха, Чубинського чи Рудницького, побачиш, що вони дуже відбігають від Берестейської. Головнож на північ від Вепра

розходять ся осі лінії під досить сильним кутом. Нова українська границя остає далеко на схід від щойно згаданих, а віддять їх є найбільша на лінії Буга. Не входячи в деталі, згадаємо, що відпадають при тім меандри: туробинський, Лубківський, сідлецький і соколівський.

Др. Володимир

Геринович

Ч.54.(849) Львів, субота дня 9 марта 1918. Рік IV. Українське слово: політична, економічно-суспільна й літературна часопис

1353

РА

Геринovich, В.

Начерки...